

VOC

Haihtuvat orgaaniset yhdisteet
Volatile Organic Compounds

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä.
Tarkastele lisenssiä osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Kaupallinen käyttö sallittu vain KiertotalousAMK-hankkeen 2018–2020 (OKM rahoituspäätös OKM/302/523/2017) partnereille.

- Mitä VOCit ovat?
  - Haitat
  - Päästömäärät
  - Ominaisuudet
  - Käyttö
- VOC-päästöjen hallinta nestemäisten polttoaineitten jakeluketjussa
- Tuote-VOC-asetus
- Teollisuus-VOC-asetus

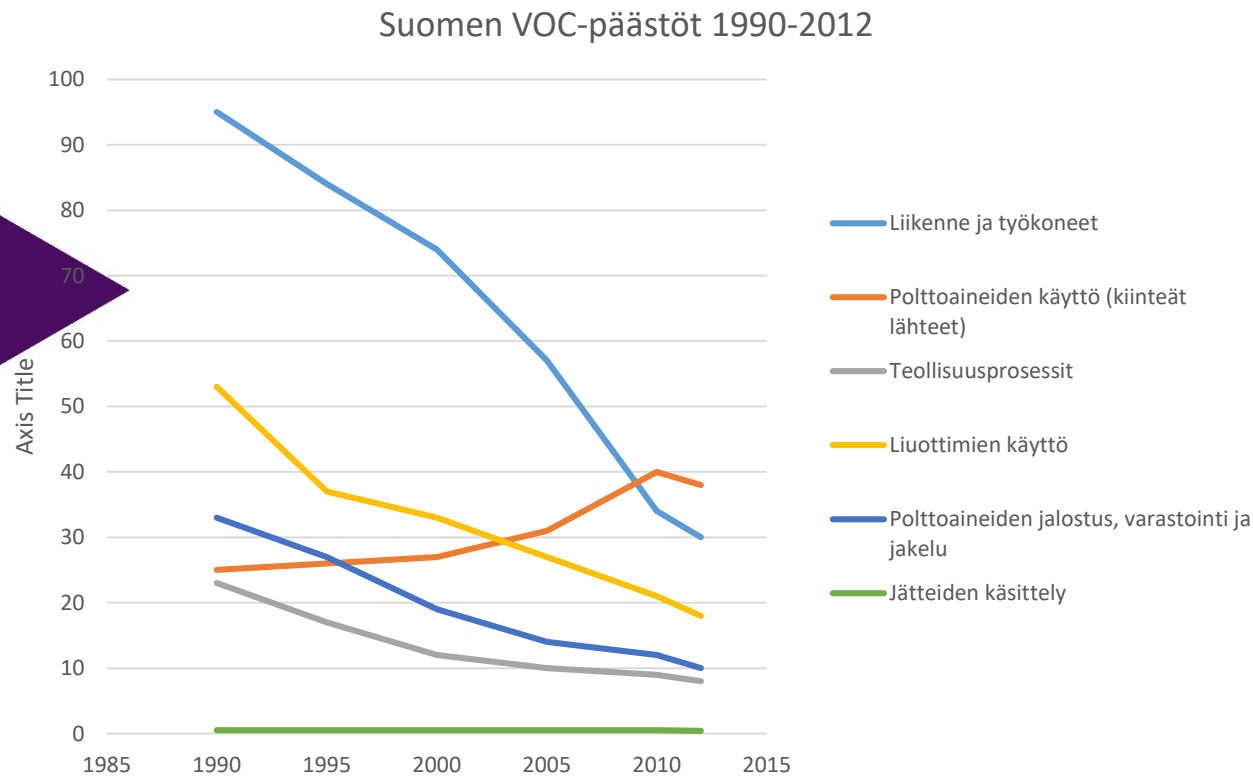
VOC määritelmä

- EU-lainsäädännön mukaan VOCEja ovat orgaaniset yhdisteet, joiden kiehumispiste on alle 250 °C
  - Myös muita määritelmiä löytyy
- Laaja yhdisteryhmä
  - Nestemäisiä tai kiinteitä
  - höyrystyvät helposti
  - Sisältävät orgaanista hiiltä
    - Eivät sisällä CaCO_3 , CaC_2 , CO , CO_2
- Osa hyvin myrkyllisiä ja karsinogeenisiä (esim. bentseeni)
- Monet nykytiedon mukaan melko vaarattomia terveydelle

Rajoitustarve

- Osallistuvat savusumun muodostumiseen
- Muodostavat sekundäärisiä hiukkasia
- Jotkut merkittäviä kasvihuonekaasuja

Suomen VOC-päästöt (ei metaani) 1990-2012

VOC vuosina 1990-2012 (NMVOC), 1000 t	1990	1995	2000	2005	2010	2012
Liikenne ja työkoneet	95	84	74	57	34	30
Polttoaineiden käyttö (kiinteät lähteet)	25	26	27	31	40	38
Teollisuusprosessit	23	17	12	10	9	8
Liuottimien käyttö	53	37	33	27	21	18
Polttoaineiden jalostus, varastointi ja jakelu	33	27	19	14	12	10
Jätteiden käsittely	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.4
Yhteensä	229	192	165	140	116	104

Höyrynpaine

- Höyrynpaine riippuu lämpötilasta
- Esim. veden höyrynpaine:
  - 100 °C höyrynpaine 1 atm = (1,01325 bar=101 325 Pa) eli sama kuin ilmakehän paine -> vesi muuttuu höyryksi kiehumalla
  - 20 °C höyrynpaine 0,23 atm -> vesi ei kiehu, mutta haihtuu kyllä hiljalleen, jollei ympäröivä ilma ole kylläinen
- Aineet, joiden höyrynpaine vallitsevassa lämpötilassa on korkeampi kuin ilmapaine, pitää säilyttää suljetussa paineistetussa säiliössä tai ne kiehuvat pois
- Muut eivät kiehu. Jos höyrynpaine on korkea, haihtuminen on kuitenkin voimakasta.

Haihtuvien nesteiden käyttäytyminen

Höyryn- paine p	Avoimessa säiliössä	Täysin suljetussa säiliössä	Suljetussa, ilmastetussa säiliössä
$p > p_{atm}$	Kiehuu voimakkaasti ja jäähtyy -> p laskee, kunnes $p = p_{atm}$	Paine säiliön sisällä on p	Kiehuu voimakkaasti vapauttaen höyryä ilma-aukosta
$p = p_{atm}$	Kiehuu. Kiehumisnopeus riippuu lämmityksestä.	Paine säiliön sisällä on p_{atm}	Kiehuu. Kiehumisnopeus riippuu lämmityksestä. Ilma-aukosta vapautuu höyryä.
$p < p_{atm}$	Höyrystyy hitaasti.	Paine säiliön sisällä $< p_{atm}$ ellei joku muu kaasu aiheuta suurem-paa painetta. Säiliö voi romahtaa alipaineen vuoksi.	Höyrytila säiliössä enimmäkseen höyryllä kyllästettyä ilmaa.

VOC:ien käytön syitä

- Nestemäiset polttoaineet helppoja kuljettaa, säilyttää, tuottaa ja käyttää
- Liuottimien (orgaanisten) käytön idea on juuri haihtuminen
  - Ilman jätteitä (kuivapesu, kynsilakan poistoaine,..)
  - Jättäen ohuen kalvon liuottimeen liuennutta ainetta (maalit, lakat, musteet,..)

VOC-päästöjen ehkäiseminen

1. Puhdas teknologia

- Prosesseja muuttaminen päästöjen vähentämiseksi
- Korvaaminen
- Vuotojen hallinta

2. Puhdistusteknologia

- Pitkällä tähtäimellä puhdas teknologia yleensä edullisempi tapa. Aina ei ole aikaa löytää uusia ratkaisuja, kun päästörajat kiristyvät nopeasti.

Korvaaminen

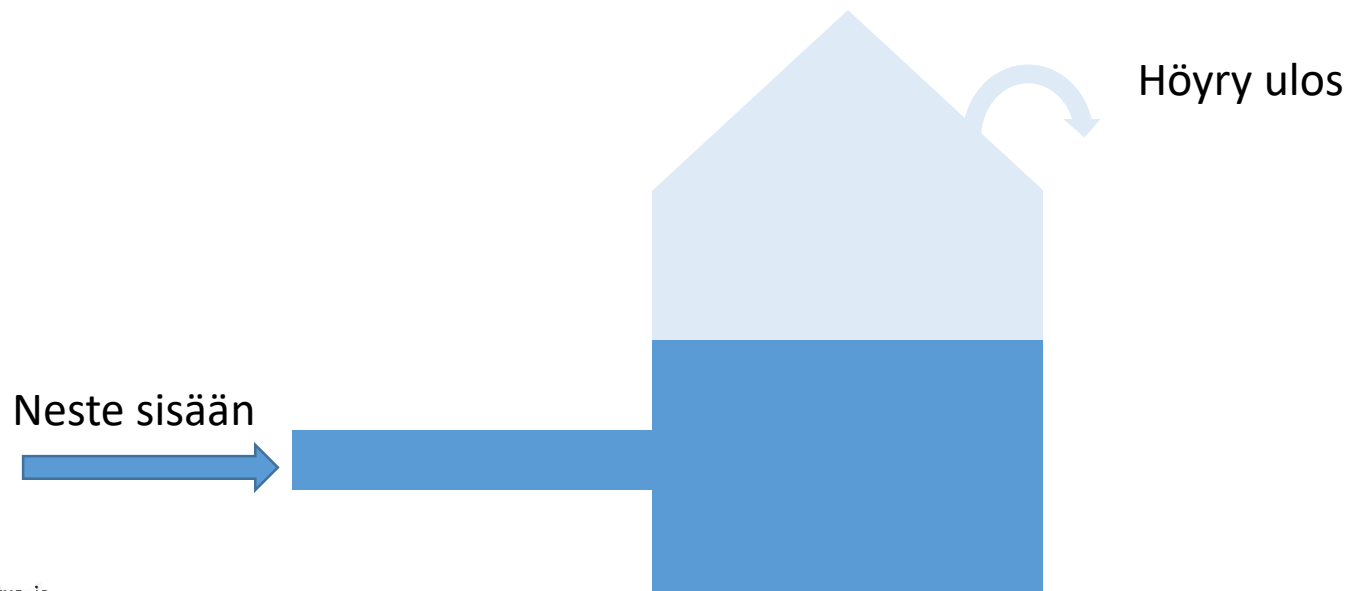
- Korvataan VOC-liuottimet vähemmän haitallisilla
- Esim. vesiliukoiset maalit, joissa öljyliukoinen maali on emulsiona vedessä. Ensin haihtuu vesi, lopuksi pieni määrä liuotinta.

Prosessimuutokset

- Muutetaan prosessia niin, ettei liuottimia tarvita.
- Pulverimaalit
- Valoherkät painomateriaalit
- Sähköön reagoiva kirjoitinpaperi

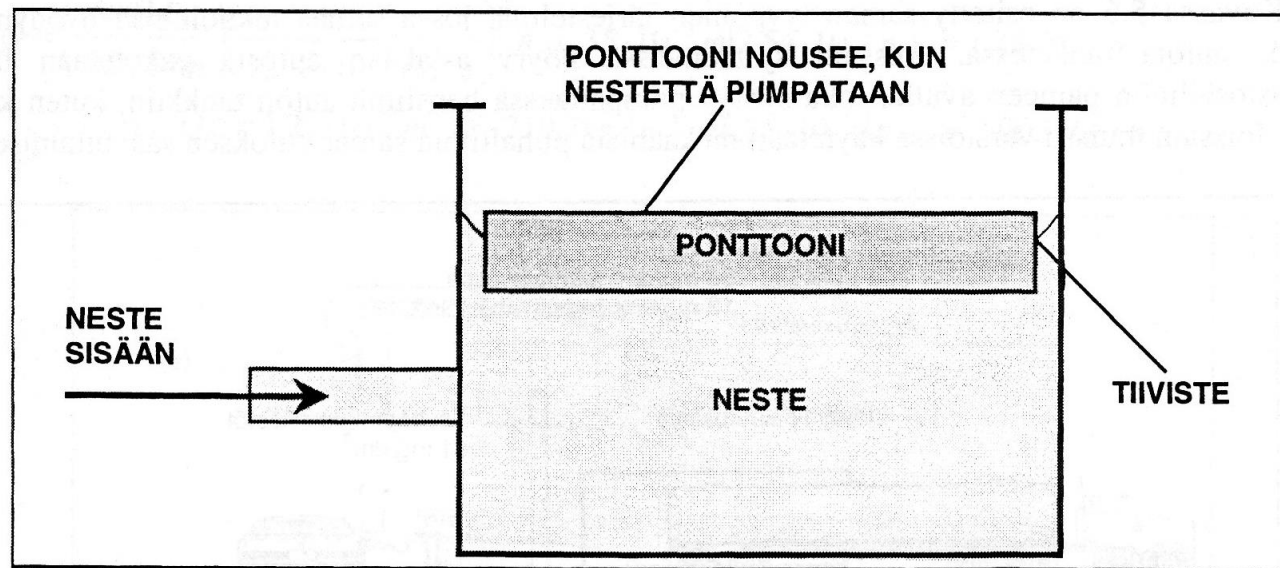
Vuotojen hallinta

- Nestemäisiä VOC:ja sisältävät säiliöt päästävät VOC-höyryjä
  - Täytön ja tyhjennyksen yhteydessä
  - Lämpötilan ja ilmanpaineen muuttuessa

Kelluva katto

- Käytetään suurissa öljytuotteiden säiliöissä
- Tiivistetty ponttooni kelluu nesteen pinnalla eikä säiliöön jää höyrytilaa.
- Vuotoja vain tiivisteistä.

Höyryn talteenotto säiliön täytössä (Stage 1)

- Höyryn palautuslinja imee höyryn säiliöstä täytön yhteydessä (95 % talteen)
- Höyry palaa jalostamolle talteen otettavaksi
- Pakollinen kaikilla asemilla vuodesta 2005

Kuva esim. <https://portal.ct.gov/DEEP/Air/Mobile-Sources/Gasoline-Dispensing-Facilities>

Höyryn talteenotto bensiinin tankkauksessa (Stage 2)

- Höyryn talteenotto autoa tankattaessa.
  - Höyry imetään takaisin aseman säiliöön.
- Vna 1085/2011, lokakuu 2011
- Järjestelmä toteutettava asemien korjausten yhteydessä (> 500 m³/a) tai viimeistään 2018 loppuun (>3000 m³/a läpivirtaus)
- Tehokkuus min. 85%

Kuva esim. <https://portal.ct.gov/DEEP/Air/Mobile-Sources/Gasoline-Dispensing-Facilities>

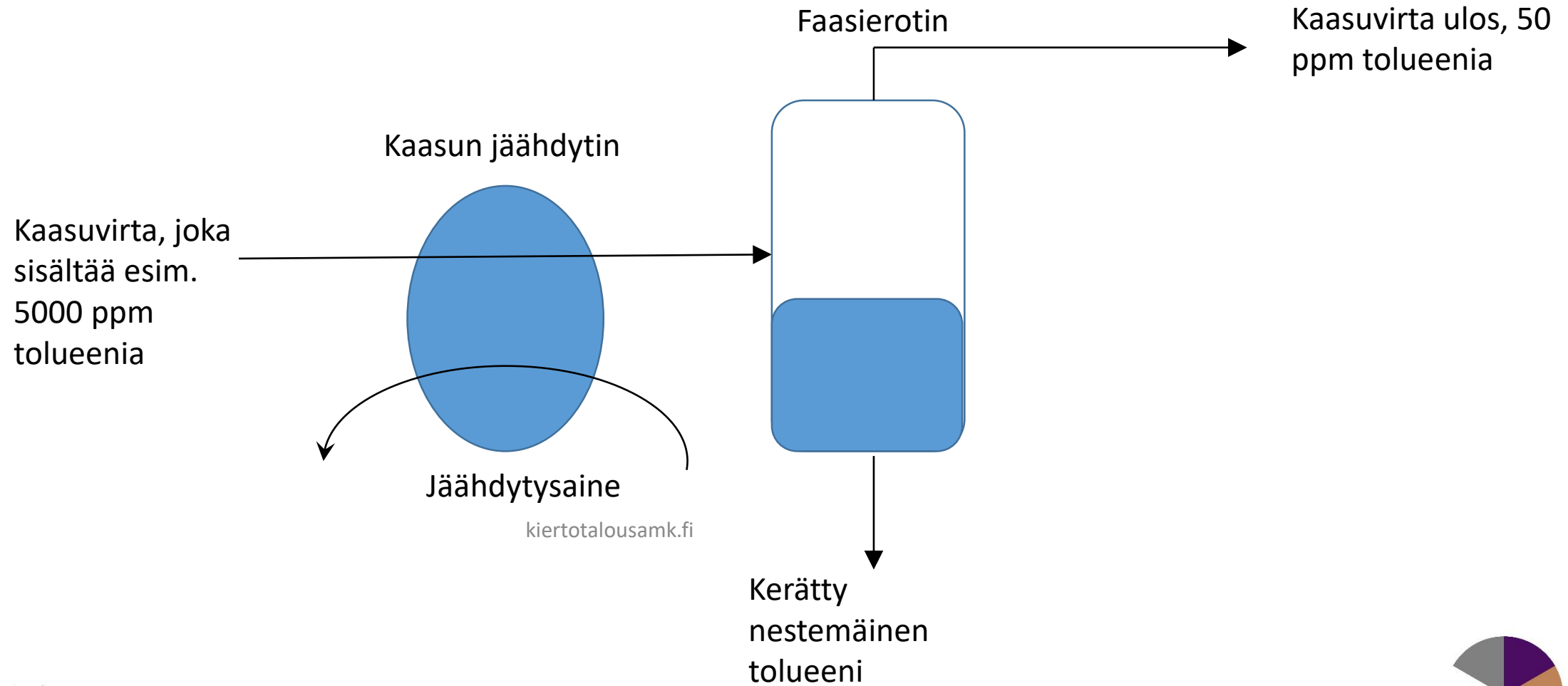
VOC-yhdisteiden talteenotto

- Kondensaatio
  - Adsorptio
  - Absorptio
-
- VOCit arvokkaita aineita.
  - Talteenotto jopa taloudellisesti kannattavaa, jos määrät suuria

Kondensaatio

- Usein merkittävä osa VOC-päästöistä voidaan poistaa jäähdyttämällä kaasuvirtausta tarpeeksi alhaiseen lämpötilaan
- Suurin osa VOC-yhdisteestä kondensoituu ja on helppo poistaa nesteenä

Kondenssaatio

Kondensaation haasteita

- Mahdollisia ongelmia:
- Vaadittavat lämpötilat niin alhaisia, ettei yksinkertainen yksivaiheinen lauhdutin riitä
- Tehokkaan erotuksen vaatima lämpötila on alle aineen sulamislämpötilan. Silloin lauhduttimen pinnalle sublimoituu kerättävää ainetta kiinteänä.
- Vesi kondensoituu runsaasti vesihöyryä sisältävästä kaasuvirrasta ja kontaminoi kerättävän nesteen.
- Kylmän talteenotto poistuvasta kaasuvirrasta, jottei energian kulutus nouse kohtuuttomaksi.

Adsorptio

- Adsorptiossa kerättävä aine tarttuu kiinteän aineen pintaan
- Esim. aktiivihiilisuodattimet hengityksensuojaimissa
- Ilmansuojelusuovelluksissa yleensä käytetään yleensä useaa perättäistä adsorptiopeitiä

Kuva: expanded bed absorption

- Kuvassa kaasuvirta kulkee kahden adsorptiopedin kautta ja vapautetaan ilmakehän toisen jälkeen
- Vuorollaan yksi kolmesta säiliöstä on regeneroitavana:
  - Kuumalla höyryllä haihdutetaan kerääntynyt VOC ja tiivistetään perään kytketyllä lauhduttimella

Absorptio (pesu)

- Voidaan käyttää, jos löytyy sopiva liuotin
  - Erotettava VOC liukenee
  - Muut kaasuvirran komponentit eivät liukene
- Käytetään absorptiopesuria

Kuva esim.

<https://www.researchgate.net/figure/Process-flow-diagram-of-a-typical-aqueous-amine-based-CO-2-absorption-stripping-process-fig1-259217270>

Absorption + stripping

- Pesukolonissa VOC liukenee pesunesteeseen
- Stripperissä VOC haihtuu liuottimesta
  - Alempi paine tai korkeampi lämpötila
- VOC kerätään talteen
- Liuotin kierrätetään takaisin pesuriin

(Jälki)polttto

- VOC-päästöjen vähentäminen hapettamalla CO_2 :ksi ja H_2O :ksi
- Mahdolliset muut palamistuotteet riippuen VOC:n koostumuksesta
- Mahdollista myös katalyyttinen hapettaminen

Muita menetelmiä

- Biologinen puhdistus
  - Esim. kaasun johtaminen läpi maakerroksen , jossa mikrobit hajottavat VOC:t
- Kalvosuodatus
  - Lähinnä pienille kaasumäärille
  - Mahdollisuus erittäin korkeaan erotusasteeseen

Tuote-VOC-asetus

Teollisuus-VOC-asetus

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä.
Tarkastele lisenssiä osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Kaupallinen käyttö sallittu vain KiertotalousAMK-hankkeen 2018–2020 (OKM rahoituspäätös OKM/302/523/2017) partnereille.

kierto-
talous
AMK
CIRKULÄR EKONOMI YH
CIRCULAR ECONOMY UAS

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Tuote-VOC-asetus

- Valtioneuvoston asetusorganisten liuottimien käytöstä eräissä maaleissa ja lakoissa sekä ajoneuvojen korjausmaalaustuotteissa aiheutuvien haihtuvien orgaanisten yhdisteiden päästöjen rajoittamisesta ([837/2005](#))
- Rajoittaa rakennusmaalien ja -lakkojen sekä ajoneuvojen korjausmaalauksessa käytettävien tuotteiden liuotinpitoisuuksia
- Määräyksiä päällysmarkkinöistä
- Tavoitteena vähentää VOC-päästöjä
- Ei koske tuotteita, joita käytetään ns. laitos-VOC-asetuksen ([64/2015](#)), muutoksineen) soveltamisalaan kuuluviin toimintoihin, laitoksiin tai toimintaan, joka on ympäristölupavelvollista tai ilmoitettu merkittäviksi ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Näissä toiminnoissa VOC-päästöjä rajoitetaan muutoin.

Tuote-VOC poikkeukset

- erityistä historiallista ja kulttuurista arvoa omaavat rakennukset
- vanhojen ajoneuvojen entistäminen tai ylläpito
- Tukes voi hakemuksesta myöntää yksittäisen luvan myydä tai ostaa tuotetta, jossa tuote-VOC-asetuksen asettamat raja-arvot ylittyvät. Poikkeuslupa voidaan myöntää vain tiettyyn, rajattuun käyttökohteeseen.

Aikataulut

- 2007 alusta vain rajoitusten mukaisia tuotteita markkinoille
- 2010 tiukemmat rajat

Teollisuus-VOC-asetus (Laitos-VOC)

- Valtioneuvoston asetus eräiden orgaanisia liuottimia käyttävien toimintojen ja laitosten ilmaan johdettavien päästöjen rajoittamisesta
- ([64/2015](#))

Teollisuus-VOC

- Sovelletaan liuottimia käyttäviin laitoksiin
  - Maalaukset ja pinnoitukset
  - Painaminen
  - Maalien, painovärien ja lakkojen valmistus
  - Ajoneuvojen korjausmaalaukset
  - Lääketeollisuus
  - Pintojen puhdistus
  - Kemiallinen pesu
  - Liimaus, laminointi, nahan viimeistely
- Oleellista: Orgaanisten liuottimien käyttö
  - Puhdistusaineena, liuottimena, pintajännityksen poistajana, pehmittimenä
  - Liuottimen kulutus t/a
  - Vaihtelu 1 t/a – 100 t/a

Teollisuus-VOC

- VOC-kulutus yli 10 t/a tai 15 t/a (maalaukset)
- Pintojen puhdistus klooratuilla liuottimilla
- Kevyempänä versiona rekisteröinti ympäristönsuojelun tietojärjestelmään
  - Kemialliset pesulat
  - Korjausmaalaukset
  - Pienet maalaukset

Päästöjen rajoittaminen

- Laitosten on noudatettava:
  - Poistokaasujen raja-arvoa ja hajapäästöjen raja-arvoa tai
  - Kokonaispäästöraja-arvoa tai
  - Vähentämishjelman tavoitearvoa (valinnainen vanhoille laitoksille)
  - JA raportointia ja päästöjen tarkkailua koskevia vaatimuksia

Asetuksen uudistus (2015)

- Ympäristönsuojelulain (527/2014) uudistuksen myötä Teollisuus-VOC-asetuksessa ja YSL:ssä päällekkäisiä säädöksiä
- Tarkennuksia epäselviksi osoittautuneisiin kohtiin

